

II.

Indskriften på døbefonten i Nordby kirke på Fanø.

Ved Erl. Rørdam.

Den ældste trykte efterretning om denne indskrift findes — såvidt jeg har kunnet opdage — i Pontoppidans »Danske Atlas« V. s. 698 anm. q: »Fonten er støbt af **Malm** med sær gammel Munkeskrift paa, om hvilken er den Tradition, at den skal være given af Dronning Tyre Dannebød, som paa sin Hidkomst fra England skal have lidt Skibbrud paa Mannø«. Præsten H. Bruun fortæller

derimod i sin bog »Forsøg til en physisk-oeconomisk Beskrivelse over Eilandet Mandø¹⁾« (Haderslev 1806) s. 38, at det var dronning Dagmar, der strandede på Manø, og hertil slutter prof. Schiern sig i sin afhandling om dronning Dargmar i *Nyt histor. Tidsskr.* V. s. 581 (optrykt i »Historiske Studier« II. s. 279). Han udfører nu sagen noget videre, skönt han kun ofrer døbefonten en halv side, og mener, at indskriften »har nogen Lighed med de Facsimiler, der ere aftrykte i Boczecks Samling af Mährens gamle Diplomer«, det vil altså sige: han ansér indskriften for bømisk. Endvidere fortæller han, der selv har sét døbefonten, at den er af sten! Det er et vidnesbyrd om, at undersøgelsen ikke har været overvættets grundig, i hvert fald har prof. Schiern ikke følt på fonten. Daværende adjunkt J. Helms skrev i den anledning i *Steenstrups »Dansk Maanedsskrift«* VI, (1857) s. 230 ff. en lille artikel herom »for at afværge, at der for Fremtiden bygges videre paa dette Sagn«. Nu til dags går der ellers et andet sagn, at døbefonten skulde være drevet op af havet; det er vel nok mere sandsynligt — hvis dette sagn ikke stammer fra en tilfældig ytring af en mere eller mindre kyndig betragter. Et står i alle tilfælde fast: døbefonten er gammel på Fanø, mens dens alder i og for sig selv ikke kan være videre høj; den kan nemlig ikke være ældre end fra den sidste hælvt af 15de hundredår; de fire Kristusfigurer med korslagte ben sætter den ned til dette, og indskriftens karakter sætter den langt ned deri; dog tror jeg ikke, at Helms kan have ret, når han vil tænke sig den mulighed, at den først er fra den nærmeste tid efter reformationens indførelse; yngre end år 1500 er den næppe.

Der går endnu et sagn om døbefonten, som jeg skal lade »*Liber daticus Fanoensis*«, der findes ved kaldet, for-

¹⁾ Hensigten med denne bog var forøvrigt at skaffe forf., der havde absolveret theologisk attestats med karakteren »non contentum« (!), et bedre embede.

tælle¹⁾. S. 11 i denne bog findes følgende: »Fonten står på en muret fod inden koret, er støbt af et slags metal, der har den egenskab, at det kan bevare vandet fra forrådnelse. Det vand, som nu er derudi, og hvorudi börnene døbes, har vel været der over 100 år, dog er det så friskt og klart, som det var kommet derudi i dag. Den siges at være foræret kirken af dronning Dagmar. Ovenom i randet er der tegnet med nogle gamle karakterer, hvoraf nogle, så vidt man har kunnet se for murets skyld, ere således dannede —«.

(Derpå følger 23 tegn, der dog ikke ligner de virkelige tegn videre.)

Disse optegnelser er gjorte af Niels Hansen Friis, 1736—39 personel kapellan, 1739—77 sognepræst i Nordby. I året 1786 blev kirken flyttet til den nuværende plads, så det altså gælder den tidligere kirke, hvad der siges om muren. Hvad hjæmmel og årsag dette sagn om vandet har, skal jeg lade være usagt.

Døbefonten er $14\frac{1}{2}$ '' høj, i tværmål foroven $23\frac{1}{2}$ '', og væggen foroven godt $\frac{1}{2}$ '' tyk; den hviler på en muret fod, omtrent en fod høj. Øverst er en flad rand, derefter et udbuet og et udhulet led, så to smalle bånd, derpå en ca. 4'' bred stribe med ophøjet indskrift, $3\frac{1}{4}$ '' høj, samt fire krucifixer, hvorpå Kristus fremstilles med korslagte ben, men uden tornekrone. Dernæst kommer igen to smalle bånd, og så en ny stribe af samme bredde som den, hvori indskriften findes; i den står fire malteserkors lige under krucifixerne og et tegn, sandsynligvis støberens. Derpå kommer igen to smalle bånd og en ny bredere stribe med fire regelmæssigt skårne mandehoveder, hvis øverste del når op til det øverste af de to bånd, og forneden hviler de på karrets underste rand. Det hele bæres som ovenfor sagt af en muret fod. Døbefonten er som helhed ganske fint udført.

¹⁾ Det følgende skyldes velvillig meddelelse af sognepræst Holck i Nordby.

Indskriften indtager de tre fjærdedele af omkredsen; pladsen mellem de to krucifixer er altså tom.

Men hvad står der i denne indskrift? Det er et spørgsmål, som har været megen tvivl underkastet. Justitsråd Herbst læste begyndelsen:

† hoc h † est bapt — —

For et par år siden var dr. Henry Petersen derovre og læste den hele indskrift, uden at det dog er offentliggjort, ligesom jeg heller ikke har vidst det, før jeg ved hjælp af stud. mag. Marius Kristensen havde fået den læst og selv havde nedskrevet disse bemærkninger. Indskriften er minuskler i spejlskrift, der ovenikøbet står på hovedet, og den må læses således:

† hoc † est baptisterium † penitencie †

Krucifixerne, der i modsætning til indskriften står retvendt, er her betegnede ved kors, og de to forkortelser opløste, den sidste med nogen tvivl, da det ikke er let at afgøre, om man skal læse ... *cie* eller ... *cie*; det er en uregelmæssig måde at forkorte på, der er anvendt, dog ikke mere end i mange sene indskrifter og dokumenter; i *baptisterium* er der således kun anvendt en streg over *u* for at betegne *eri* + *m*.

Indskriftens væsenligste mærkelighed ligger imidlertid ikke i dens art, men i dens indhold: »hoc est baptisterium poenitentiae«, »dette er omvendelsens døbefont«; det er en indskrift, som man ikke skulde vente på en font, ti den passer ikke på den kristelige dåb, men på Johannes-dåben. Det må bemærkes, at der ikke findes noget spor af en Johannes-figur på fonten, men måske har denne oprindeligt været båret af en sådan figur. Jeg skal nu fræmdrage nogle steder fra det Ny Testament, hvor Johannes-dåben omtales:

Mattæos 3, 11 har Vulgata: baptizo in aqua in poenitentiam, svarende til den græske text: βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν.

Markus 1, 4: Vulg. baptismum poenitentiae. — Gr. βάπτισμα μετανοίας; det samme findes Lukas 3, 3.

Ap. gærn. 19, 4: Vulg. Johannes baptizavit baptismo poenitentiae. — Gr. Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας.

Det er et aldeles specielt udtryk for den johanneiske dåb, og det må undre en at se det stå på en døbefont. Kunde man nu finde, hvem støberen af denne font har været, og om der findes nogen lignende indskrift, vilde det være af betydning; det første er vel desværre umuligt, og det sidste ikke videre sandsynligt. Jeg vilde for mit vedkommende hælde til den mening, at fonten stammer fra England, som vi så, at sagnet fortalte, men det kan jo ikke bevises. Det tror jeg dog, man kan slå fast: findes en døbefont med en lignende indskrift, og kan man vise dennes hjemsted, så kan man aldeles bestemt uden at risikere noget henføre denne til samme sted, for så vidt de nogenlunde er fra samme tid.

En ting kunde endnu bemærkes: vi har i Danmark nogle få gamle malmdøbefonte; blandt de smukkeste er sikkert de to i Næstved, en i Pederskirken i bægerform med de fire evangelister som støtte, en i Mortenskirken båren af fire løver; endvidere en i Osted kirke i karform med dansk indskrift, og en i Ølgod kirke. Der findes upåtvivleligt også om disse sagn om oprindelse o. s. v., som vilde have stor interesse og betydning for at påvise dannelsen af sådanne sagn; men det er dog det mindste; langt vigtigere vilde det være, om det kunde lykkes at få beskrivelser af dem med afbildninger udgivne; der er draget så mange kalkmalerier fræm i de sidste årtier, og der er talt og skrevet så meget om deres konsthistoriske værdi, mens disse døbefonte, som sikkert er fra samme tid, og som står over kalkmalerierne som konst betragtet, er blevne forbigåede, uden at man har værdiget dem et ord. Det borde ikke være således.

Når jeg har ønsket, at denne ubetydelighed skulde frækomme i Kirkehist. Saml., er det nærmest for at få det spørgsmål besvaret: findes der nogen anden døbefont med

en indskrift, som nærmere betegner Johannes-dåben end den kristelige dåb? Enhver nok så ubetydelig oplysning vil blive modtaget med tak.
